

Ցանկան 10 բուրձի, վեց ամիսը՝ 6 բուրձի, երեք ամիսը՝ 3 բ. 50 կ.,
ամիսը՝ 1 բ., հասնում է 4-ի:
Բաժանորդը գրում են թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրություն հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция „Норъ Даръ“
կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի առաջ օրերից) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը: Յայտարարությունները ընդունում են ամեն լեզուներով:
Յայտարարությունների բառին 2 կ., բերկրամաների համար կրկնապատկել:

Մենք վարդանան, Լևոն, Ռուբեն, Գարգուղիմեոս և Գրիգոր,
գաղտնի, հարսներ և թոռներ ցառաբար սրտի յայտնելով աղբա-
կաններին և ծանոթներին առաջինը՝ իւր ամուսնուն և մնա-
ցեալներն՝ իրենց սիրեցեալ հօր թիֆլիսի առաջնորդական
տան տնտես

ՀԱՋԱՐՈՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՄԱՆԿԱՎՈՒՆՈՒ

մահը, խնդրում են չնոր՝ բերել թաղմանը, որ տեղի կունենայ
ամսոյ 9-ին, չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 10-ին իւր մե-
կանի տնից (Գրաւորագրական փողոցի մօտ Օսկարովսկի
նրբագործող) դէպի Կուկիայի նորաշէն ս. Աստուածածին և
կեղեցիկ: Ամբողջը երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 7-ին:
(620)

2-2

ԲՈՎԱՆԻՆԻՍՏԻՆ

Մտքեր և փառքեր:
Քրոնիկոսն, — Լուրեր:
Մեղ գրում են. — Ճուշոյց: Արմաւիրի:
Ալեքսանդրապոլից: Գարեգին, Նոր Նախի-
Ջանից:
Պղթա և Գ. Ի. Ն. — Ալեքսանդր-
ապոլից: Նախալ Պարսկաստանից, Սալ-
մասա:
Նամակ խմբագրութեան:
Քաղաքական կարգը:
Թեր և դէմ:
Քաղաքական կարգը. — Մուհարրէ-
մի ձեռքը:
Տեղեկատուութիւն:

ՄՏԻՐԻ ԵՒ ՓԱՍՏԵՐ

ԳՐԱՐԻ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԻՐԱՆԻՆԻՍՏԻՆ...
Եւ չգիտեմ ինչ անուն տամ այն բո-
լորին, որ կատարուել է վերջերս
Նոր Նախիջանի հայ աղքատաց եկեղե-
ցական հոգաբարձութեան մէջ. Դէպքն
արաւակարգ է, հարցն՝ սկզբունքի հարց
է, ուստի և աւելորդ չեմ համարում խօ-
սել այստեղ այդ առթիւ: 1888 - 1889
թուականներին Նոր Նախիջանի բոլոր
վեց եկեղեցիները ծխականները կազ-

մում են միատեսակ արձանագրութիւն-
ներ իրենց ընդհանուր, ամեն մէկ եկե-
ղեցում առանձին, տեղի ունեցած ժո-
ղովներում և դիմում են թեմիս առաջ-
նորդին կազմել Նախիջանում մի ընդ-
հանուր եկեղեցական հոգաբարձութիւն:
Հոգաբարձութիւնը Նախիջանից
հայ ծխականների խնդրքը և հոգաբար-
ձութեան կանոնադրութիւնն առաջար-
կում է ներքին գործերի մինիստրու-
թեանը, որը և հաստատում է այն 1889
թուականին, հոկտ. 27-ին: Այդ կանո-
նադրութեան 9-րդ §-ն առում է. «Տա-
բուսան վերջին հոգաբարձութիւնը իւր
գործառնութեանց և իրեն կառավարու-
թեանը յանձնում զօմարներու և կայ-
րերու հաշիւը կընկերայացնէ Նոր Նա-
խիջանի քաղաքի հայ եկեղեցիաց ծխա-
կաններու ընդհանուր ժողովին, որ և
կըլին աստուգէ Նոր հաշիւը իւր մէջէն
ընտրուած վեց անձինքներու ձեռքով:
Ժողովին հաստատուած հաշիւը կընկե-
րայացուի վիճակաւոր առաջնորդին, և
կարող է հրապարակուիլ տպագրու-
թեամբ պահպանելով պարզութեան
ընդհանուր կանոնները:— 1896 թուա-
կանից սկսած թէ վերափոխուել յան-
ձնագրովը և թէ ծխականները ընդհա-
նուր ժողովում ամեն տարի սերժում են
հաստատուել հոգաբարձութեան հաշիւը,
որովհետեւ չի գտնուում թղթերի մէջ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԿԱՐԵՐԻ ԺԵՆԵՐԸ

Ճանաչողը օրը-սգի ամենանշանաւոր
օրն է: Մինչև այդ օրն օրական մի ի-
մամ գտնում է կառավարելու գործը և
ընկնում է պատերազմի դաշտում: Իսկ
այդ օրը մնացած 72 իմամները միասին
նետում են կուսի դաշտը: Նրանց հե-
տևում է մի հազարն ամբողջ բացի գոր-
ծերից: Եւստամենային նրանք յաղթում
են և սպանում: Նրանցից շատերը ծա-
րա են լինում և մորթուելուց առաջ
շուր են խնդրում: Բայց անգուցէ ձիւրը,
Օմարի գործերի ընդհանուր հրամանա-
տարը, խողովում է նրանց, առանց
թոյլ տալու որ ծարաւները յագեցնեն:
Սգի այդ օրը կոչում է «աշուրա»:
Վաղ առաւօտին ամբողջ քաղաքը ոտքի
վրայ է լինում: Ընկուկները ոչ մի բաց
խանութ չի կարելի տեսնել: Փակուած
են նոյնպէս բոլոր քաղաքայինները,
գրասենյակները, արհեստանոցները և
ամբողջ քաղաքի իւր լցել է քաղաքի
հրապարակներն ու մէջիցները: Մէջից-
* Տե՛ս «Նոր-Դար» № 76:

ները բակերն ու սենեակներն այնպէս
լցուած են, որ մոլլաներն ու շէյխերն
նրան (հազար դարձիկ ուսանողները, ո-
րոնք պատրաստուած են մոլլա դառնալու)
բարձրանում են կտուրներն աղօթելու:
Տեսնելով այդ և ապա մի յիշեցի Մեծ
Մարգարէի այն խօսքերը, որով պա-
տուիրում է փարիսեցիներին նման հրա-
պարակներում ի յոյց մարդկան աղօթք-
ներ չանել: Բարձր հոգևորականներից
խրաբանչւիւր շատով էր իւր հոգևոր-
ութեան տալ գտնուող մէջիցը և բանի
էր իւր պատուաւոր տեղը: Առաւօտեան
ժամը 8-ն արդէն անցել էր, որ խմբիւր
կազմակերպուեցան և սկսեցին իրենց
չըջաղայութիւնները: Նրանք այցելում
էին բոլոր նշանաւոր մէջիցները, ուր
գլխաւոր հոգևորական օրնում էր նը-
րանց և ճանապարհ դնում:
Իմբերը սովորաբար կազմուած են լի-
նում հետեւեալ կերպով: Առաջից տար-
ւում են 10 - 20 հաս զբօշակներ: Ապա
գնում են քանի շափ երկխաներ 5 - 10
տարեկան: Նրանք սե են հազած լինում
և ոտաբորելի են: Գլուխները փակու-
թեամբ են մետաքս գոյններով թաշկի-
նակներով: Թանկ վրայ նոյնպէս թաշ-
կինակներով ամբարձած են գանազան
աղօթքներ: Պարանոցներին ձգած ունին
փեքերիկ արտաձև շքանշաններին նման
արծաթների մի շարան արծաթէ շղջ-

բոլոր ծխականներից, այլ միայն ծխա-
կանների ներկայացուցիչներից: Ամեն մի
եկեղեցի ընտրելու է տաս-տաս ներկա-
յացուցիչ (վեց եկեղեցուց—60), որոնք
և կազմելու են ընդհանուր ժողով: Այդ
60-ից ընտրուելու է քննիչ յանձնաժո-
ղով: Լաւ ուղադրութիւն դարձրէք այս
թուերի վրայ: 1500 հոգի, գալիս էին 150
միայն, այժմ իրաւունք ունեն գալու միայն
60ը, անշուշտ կըզայ ամենաշատը 50 մարդ:
Իսկ 50 մարդով ժողովն անպատճառ
կընտրատէ Պալատական, Խլթչեան
և ընկ. տուած և շտուած հաշիւները:
այդ լաւ հասկանում են և՛ նրանք, որոնք
այդ նորութիւնը մտցրին, և՛ նրանք, ո-
րոնք բողոքում են այդ ապօրինի քայլի
դէմ: Մի խումբ մարդիկ ինչ որ կամե-
ցին են արել են հոգաբարձութեան
հարկը հազարների հետ, և երբ ժողո-
վուրը հաշիւ է պահանջում, — նոյն այդ
մի խումբ մարդիկ փակում են օրէնքի
հիման վրայ մեր, ժողովուրդի, բողոքողնե-
րի բերանները: Եւ ինչ ճանապարհով
ոտնատակ տալով մեր գեղեցիկ ժողո-
վրական սկզբունքը: Դեռացնում են ժո-
ղովրդին և նրա իրաւունքները տալիս են
ներկայացուցիչներին:
Եւ ո՛վ է նրանց օգնականը, միջնորդը:
մեր թեմի առաջնորդը, Ներսէս արքե-
պիսկոպոսը, որը հանգիստ խղճով ոչ ըն-
չացնում է այն, ինչ որ մենք գլուխ
կտրելով ենք աշխատում պահպանել:
Առաջնորդն իրաւունք չունէր մեզ, ծը-
խականներին չհարցնած փոխել տալ այդ
կանոնադրութիւնը, քանի որ մենք, ծը-
խականներն ենք կազմել այն և մենք
ենք, ժողովուրդն է, ծխականներն ենք
հոգաբարձութեան տէրն, այլ ոչ թէ այն
տան և չորս հոգիները, որոնք Նախա-
գահի և քաղաքապետի հետ միասին մեր
գործակալներն են, ուրիշ ոչինչ: Ինչ-
պէս է լինում, որ առաջնորդն այդպէս
տեղ խնդրում չի դիմում ոչ ծխական-
ների ժողովին, ոչ յայտնի անձանց, ոչ
յաջորդին և մի չի հետաքրքրում ան-
գամ իմանալ նրանց կարծիքը, գործի

թայով: Ոմանք իրենց հետ չորս ունեն, որ
ձիւրեր անդուլթ վարձուքին հակառակ
բաժանում են անցողիկներին: Զուր բա-
ժանում է ամեն տեղ: Իւրեքանչիւր
մեծ փողոցի գլխում դրուած են պղնձ
հազարն ամանները սառն ջրով լիւր: Ա
մանների մօտ կանգնողներն անդադա-
րադադում են, շինքն ձիւրա լահաթ
էլլիլը» (Խմբից և նոյնիցք ձիւրիլը):
Երեխաներին հետևում է երաժշտական
խումբը, որ ընդունակ է ականջացաւ ա
ռաջացնելու միայն, բայց մեծ ոգևորու-
թիւն է պատճառում «հաւաքանքներն»
ընդ: Ապա սկսում է «եղանկները շար-
քը: Եւստամենները գեղեցիկ կերպով դա-
րաւորած ընտիր ձիւրներ են: Նրանց
ամբողջ մարմինը ծածկուած է մետաքս
գոյնգոյն կերպաներով և թանկագին
շալերով: Նրանցից ոմանք պարանոցի
վրայ կրում են արծաթէ կամ ոսկէ մա-
նեակներ, ոմանք ամբողջ մարմինը ծա-
կուած է շինքն նետներով և ներկուած
արկնով: Ոմանք վրայ դրուած են լի-
նում մի գոյգ աղանդներ (անմիջութեան
նշաններ), դարձեալ արկնով ներկուած:
Ոմանք վրայ գտնում է մետաքս իմա-
նների պատերազմական զգեստներից կամ
զենքերից մէկնուէլը և երբեմն էլ իմա-
մի դիակը նետերով ծակոտուած ու ա-
րկնաշարաւի: Զիւրի մէջ աչքի ընկնողը
հատմի ձին է, որ գլխից մինչև պոչը և

աստաղը: Այսօր այդ մարդիկ կամեցան
ծածկել կեղտեր և ապօրինի գործեր, վա-
ղը նրանք իրենք նոյն գործը կանեն—
առաջնորդը նրանց հովանաւորելու է:
Դրա ծայրը ուր կը հասնի: Եւ ո՛վ դի-
մենք, մեծ բողոքներ: Հոգևոր ծայրագոյն
իշխանութիւնը մեր բողոքն անպա-
տասխան է թողնում...
Մտնում է բողոքի մամուլի միջոցով, որ
և անում ենք հրապարակ հանելով ա-
ռաջնորդի և հոգաբարձութեան անօրէն և
ապօրինի նորոգութիւնները:
Միասն Բերքերան

ԳՐՈՆԻՍՏ

Թիֆլիսի քաղաքային դպրոցական
յանձնաժողովը մայիսի 5-ի նիստին
զբաղուեց Միքայէլեան արհեստա-
գիտական դպրոցի վերակազմու-
թեան խնդրով: Գնութեան առնելով
այդ մասին եղած բոլոր նիւթերն ու
առաջարկութիւնները, յանձնաժողովը
յարարտ համարեց յիշեալ դպրոցի վերա-
կազմութեան համար ընդունել արդիւ-
նաբերական դպրոցներէլ այն տիպը, որ
սահմանուած է 1889 թ. յուլիսի 26-ի
Բարձրագոյն հաստատուած որոշման մէջ:
Այդ տիպի համաձայն արհեստագիտական
դպրոցի նոր կանոնադրութեան ծրագիր
մշակելու համար, յանձնաժողովն իւր
անդամները միջից չորս հոգուց բաղկա-
ցած մի եմթյանաժողով ընտրեց, որի
առաջին նիստը կըկայանայ մայիսի 9-ին:
— Գուկիայի երկու ս. մատուածածին
եկեղեցիները ծխականներն իրենց միջից
չորս հոգուց բաղկացած մի յանձնաժո-
ղով են ընտրել բարեկարգ վիճակի մէջ
գնելու համար Կուկիայի հայոց գերեզ-
մանատունը, որի վրայ ցարդ ոչ մի
խնամք չէր տարւում վերահսկող մարմին
չլինելու պատճառով: Մտադրութիւն կայ
գերեզմանատունը պարսպապատել, շուր
տանիկ այնտեղ, ծառեր տնկել, ճանա-
պարհ չինել և պահպան կարգել: Եւստ-
մենի հարկաւոր գումարը ձեռք բերելու
համար, մտադրութիւն կայ գինել ծխա-

գանազան թանկագին մետաքսէ գոյնգ-
ոյն կտորներով, շալերով, հայկերեցով,
փայլուն ապակէ գեղականքով, բոժոժ-
ներով և ուրիշ փայլուն գեղեցիկ-վերջի-
կներով, հետևում են գերի կանանց:
Պատգարակի մէջնատած է Գաբրիէլ գեղ-
բաղը և Կարաբաղը: Պատգարակին հետե-
ւում են գանազան տարեքի, գանազան
գանազան գեղեցիկ ձեռները մէջքնե-
րին կապած, պարանոցները եռանկիւնա-
ն փայտ ձգած, կիսամբիկ, գլխաբաց,
բոբիկ ոտներով: Նրանք միացած են ի-
րար հետ մի երկար շղթայով կամ թու-
կով, նրանց յետինքն ձի նստած գնում է
մի դաժան դէմքով մարդ, հազած դրահ,
սաղաւարթ ու գէնքեր, և անսպառ ա-
ռաջ է քշում իւր մտրակով անբաղդ գե-
րիներին, որոնք աղաղակում են. «Դադ
ձիմը արընան» (վայ ձիմրի ձեռքից):
Յետոյ գալիս են «ախաղանները»
(կուրծ խփող), որոնք նոյնպէս բոբիկ
են, գլխաբաց, օձիքները պատուած, ե-
րաններին ցեխ կամ մուր քսած, նրանք
շարունակ հարուածում են կուրծքերն
ու գլուխները, որբաձայն երգում են և
լալիս: Երբեմն նրանք միասին գոռում
են ընկա աղամառն դաշ բիւ գին,
քաղաքի քաղաքաւոր և թմբի իր բաշ
բին գին» (Ինչպէս լաց չլինի քաղ
այսօր, կտրուել է Գաբրալայում եօթա-
նասուն երկու գլուխ այսօր):

ԿԵԼԵՆԵ
ԲԵՆԵ
ԴԵՆԵ

Типографія А. И. Петрова, Голов. пр., № 12 Телефонъ 387